

ชื่อวิทยานิพนธ์ : อิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย

ผู้วิจัย : พระมหาบุญฉัตร ตปสี (สิม)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาภุชณะ ตรุโณ, ผศ.ดร. ป.ธ. ๓, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),  
พธ.ม. (ปรัชญา), Ph.D. (Phil.)

: ผศ. รังสี สุทนต์, ป.ธ. ๙, พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๐ กันยายน ๒๕๕๘

## บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ นี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ เพื่อศึกษาความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทูในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้ง และเพื่อศึกษาอิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธคุณบท โลกวิทู ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง “ผู้รู้แจ้งโลก” คำว่า “ผู้รู้แจ้ง” คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งโลกทั้ง ๓ คือ ๑) สังขารโลก “โลก” คือ สังขาร ๒) สัตว์โลก “โลก” คือ หมู่สัตว์ ๓) โอกาสโลก “โลก” คือ แผ่นดิน

ประเภทของโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้ง คือ ๑) สังขารโลก หมายถึง การปรุงแต่ง, สิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง ในเรื่องไตรลักษณ์ หมายถึง ร่างกาย ตัวตน ถูกปรุงแต่งขึ้นจากธาตุ ๔ มี ๒ ประการ คือ (๑) อุปาทินนสังขาร = สังขารมีใจครอง (๒) อนุปาทินนสังขาร = สังขารไม่มีใจครอง ๒) สัตว์โลก หมายถึง ผู้ติดข้องอยู่ในชั้น ๕ ด้วยความพอใจรักใคร่ สัตว์ หมายถึง สิ่งมีชีวิตมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวได้ ซึ่งรวมถึงสิ่งที่มีชีวิต ที่มี ๒-๔ มากเท่า และไม่มีเท่าทั้งหมดนอกจากพืชและต้นไม้ คือ เทวดา มาร พรหม เป็นต้น ๓) โอกาสโลก หมายถึง โลกอันกำหนดด้วยโอกาส โลกอันมีในอวกาศ โลกซึ่งเป็นโอกาสแก่สัตว์ทั้งหลายที่จะอยู่อาศัย โลกคือแผ่นดินอันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลาย, จักรวาล

อิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย มีดังนี้ คือ มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทย เรื่อง “ไตรภูมิิกถา หรือ ไตรภูมิพระร่วง” โดยมีอธิบายว่าพระพุทธองค์ ทรงรู้แจ้งโลกต่อไปนี้เป็น โลกในความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทู หมายถึง “โลก” (ภูมิ) ๓ ได้แก่ ๑. กามภูมิ (กามโลก) มี ๓ ประเภทใหญ่ คือ ๑) อบายภูมิ ๔, ๒) มนุสสภูมิ ๑, ๓) เทวตาสภูมิ ๖ รวมเรียกว่า กามภูมิ ๑๑ ๒. รูปภูมิ (รูปโลก) มี ๑๖ ประเภท คือ ๑) ปฐมฌานภูมิ ๓, ๒) ทุตติยาน-

ภูมิ ๓, ๓) ตติยฉานภูมิ ๓, ๔) จตุตถฉานภูมิ ๗, รวมเรียกว่า รูปภูมิ ๑๖ ๓. อรูปภูมิ (อรูปโลก) มี ๔ ประเภท คือ ๑. อากาสนัญญาตน เป็นต้น รวมทั้งหมดเป็น ๓๑ ภูมิ หรือเรียกว่า ไตรภูมิ

“โลก” ในวรรณกรรมไทย ว่าโดยความเป็นโลก สมัยอยุธยาที่ปรากฏในหนังสือมี ๓๕ เรื่องเช่น ๑) กาพย์มหาชาติ เป็นต้น สมัยธนบุรี ที่ปรากฏ ในหนังสือมี ๘ เรื่อง เช่น ๑) บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ เป็นต้น สมัยรัตนโกสินทร์ (หมวดศาสนาจักร) มี ๓ เล่ม ได้แก่ “คัมภีร์มหาวงศ์ พงศาวดาร ลังกา เป็นต้น ในสมัยปัจจุบัน ร้อยกรองไทยปัจจุบัน เรื่องบันเทิงคดี เป็นต้น เมื่อกล่าวโดยสรุป คือ (๑) “โลก” หมายถึง หมู่มนุษย์ (๒) “โลก” หมายถึง แผ่นดินที่เป็นที่อยู่อาศัย (๓) “โลก” หมายถึง สังขาร ได้แก่ ความเกิด-ความดับแห่งโลก คือ การปรุงแต่งทางอารมณ์ ๖ มี รูปารมณ์ สัททารมณ์ เป็นต้น (๔) “โลก” หมายถึง ความแตกสลาย ได้แก่ จักขุปสาท รูปารมณ์ จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส มีความแตกสลายเป็นธรรมดา แม้ความเสวยอารมณ์ที่เป็น สุข ทุกข์ หรือมิใช่สุข มิใช่ทุกข์ ที่เกิดขึ้น เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยก็มีความแตกสลายเป็นธรรมดา เป็นต้นความหมายของโลกที่ปรากฏใน วรรณกรรมไทยนี้ คือ โลกในอดีต ส่งผลถึงโลกปัจจุบัน และยังมีวรรณกรรมไทย อีกหลายเรื่องมีความหมายของคำว่า “โลก” ที่แตกต่างกันอยู่อีกมาก

**Thesis Title** : The Influence of the Buddha's Virtue of Lokavidu over Thai Literature

**Researcher** : Phramaha Bunchhat Tapasi (Sim)

**Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)

**Thesis Supervisory Committee**

: Asst. Prof. Dr. Phramaha Krisna Taruno, Pali IV, M.A., (Buddhist Studies), Ph.D. (Philosophy), B.H.U., India

: Asst. Prof. Rangsi Suthon, Pali IX., M.A., (Buddhist Studies)

**Date of Graduation** : September 10, 2015

### ABSTRACT

The 3 objectives of the thesis on "The influence of the Buddha's Virtue "Lokavidu" on Thai literary work" are to study the meaning of the Buddha's virtue of Lokavidu in Buddhist script, to study the types of world enlightened by the Buddha and to study the influence of the Buddha's virtue of Lokavidu on Thai literary work.

On the result of research, it has been found that the word "Lokavidu" in the Buddhist script means the knower of the world. The word "Knower" means the Buddha knows 3 worlds; 1) Sankhara Loka means the Loka is the world of formation, 2) Sattava Loka is the world of beings and 3) Okasa Loka is the world of location. The types of the world realized by the Buddha are 1) Sankhara Loka means formations, things formed by factors, in three characteristics, it means body or form composed of 4 elements, is of 2 kinds; (1) Upadinnakasankara is the kammically grasped phenomena and (2) Anupadinnakasankhara is the kammically ungrasped phenomena. 2) Sattavaloka means those who are concerned with 5 Khandhas satisfactorily. Satava means beings having life, feeling and being moveable, including living things with 2-4 or more feet and without any feet except plants and trees ,Deva, Mara and Promma etc. 3) Okasaloka means the world defined by occasion, existing in space. Location for beings to live, earth for beings to live, Universal.

The influence of the Buddha's virtue "Lokavidū", on Thai literary work is as follow; having an influence on Thai literary work "Trai bhumikatha or Traibhumipraruang" with explanation that the Buddha realized the following worlds; Loka in the Buddha's virtue "Lokavidū" means 3 worlds (Bhumi); 1. Kamabhumi (kamaloka) consisting of 3 main kinds; 1) Abayabhumis, 2) 1 Manussabhumi, 3) 6 Devadabhumis, all of these are called "11 Kamabhumis", 2. Rupabhumi (Rupaloka) is of 16 kinds; 1) 3 Pathamajanabhumis, 2) 3 Dutiyajanabhumis, 3) 3 Tatiyajanabhumis and 4) 7 Catuthajanabhumis, all of these are called "16 Rupabhumis" and 3. Arupabhumi (Arupaloka) is of 4 kinds; such as Akas ananancayatana etc., it totals 31 Bhumis called "Traibhumi"

"Loka", in Thai literary work in Ayudhaya period, appeared in 35 stories in some books such as Kap, mahachat etc. In the period of Thonburi, 8 stories had been appeared in some books such as Rammakian drama etc., in the period of Ratanakosin (religion group), there were 3 books; Mahawankha script, Lanka phongsawatara etc., in modern (present) period, the present Thai poetries such as "Banthoengkhadi" etc. when it is said in summary, (1) "Loka" means the group of human beings, (2) Loka means the earth for living and (3) Loka means Sankharas those are compounded and decayed things of the world. It is the emotional compounding in 6 ways; Ruparamana, Saddaramana etc. (4) Loka means decaying those are Cakkhupasada, Ruparamana, Cakkuwinyana and Cakkhusambhassa which are decaying in common. Even getting happy-unhappy or unhappy-unsuffering condition, occurring because of Cakkhusamphassa, the factors that are decayed in common etc. The meaning of Loka appearing in Thai literary work, it is Loka in the past (effected on the present Loka) there are other Thai literary works in which the meanings of Loka are very different.

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก พระเดชพระคุณ พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ, ดร. ประธานตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ, ขอขอบพระคุณ อาจารย์พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร. ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์, ผศ. รังษี สุทนต์, ป.ธ.๙, พธ.ม. คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ขอประทานกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย, อาจารย์พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์, ผศ. รังษี สุทนต์, ป.ธ.๙, พธ.ม. และอาจารย์ ศศิวรรณ กำลังสินเสริม, อาจารย์ ดร. บุญเลิศ โอธสุ อาจารย์ ผศ.ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโนม และคณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย ผู้ชี้แนะทางการค้นคว้าหาข้อมูล ตลอดจนให้คำแนะนำวิธีการเขียนวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ เพื่อให้หนังสือได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักของมหาวิทยาลัยพร้อมทั้งเป็นผู้ควบคุมงานวิทยานิพนธ์ทั้งหมด พร้อมทั้งให้คำปรึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ที่มีเมตตาธรรม ที่เปิดโอกาสให้มีการเรียนการสอน

ขอบคุณ คณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่และห้องสมุดทุกท่านของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุด บัณฑิตวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่มีส่วนสำคัญ ในการอำนวยความสะดวกและ เอกสารอ้างอิงในการศึกษาข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดแห่งชาติ ขอขอบคุณท่านผู้เป็นเจ้าของตำราทุก ๆ ท่าน และผู้จัดทำเว็บไซต์ทุกท่านที่ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลของท่านในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่อ (เจ้าอาวาสวัด) พระอุปัชฌาย์ ได้เมตตาอนุเคราะห์อบรม สั่งสอน ให้หลักธรรมในการปฏิบัติจนเกิดเป็นศากยบุตรดำเนินตามรอยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่อ พระครูสิริรัตนวิมล (เจ้าอาวาสวัดแก้วแจ่มฟ้า) ได้เมตตา อนุเคราะห์อบรมสั่งสอน ตลอดจนที่อยู่อาศัย ที่ให้ความสนับสนุนในการศึกษา

ขออนุโมทนาเจริญพร คุณโยม (บิดา เข้ม สิม) คุณโยม (มารดา ร่ำ ลุง) (พี่สาว จันทน์ สิม) ที่ได้มอบทุกอย่างในอดีตภาพนี้แก่ผู้วิจัย และคณะศรัทธาญาติโยมทุกท่านที่ได้สนับสนุนด้านปัจจัยสี่ และที่ได้มีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบความดีงามที่เกิดจากงานวิจัยให้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน อันได้แก่ บิดา เข้ม สิม ผู้ให้กำเนิดได้เสียชีวิตแล้ว และมารดา ร่ำ ลุง, พี่สาว จันทน์ สิม ที่ได้มอบทุกอย่างในอดีตภาพนี้ แก่ผู้วิจัย เลี้ยงดูมาเป็นอย่างดี พระครูสิริรัตนวิมล (วิจิต) (เจ้าอาวาสวัดแก้วแจ่มฟ้า) ผู้ให้ที่พักพิง และ

สนับสนุนในด้านการศึกษา ในกรุงเทพมหานคร พระครูโสภณรัตนานุกูล (บุญรัตน์) พระครูสุนทรรัตนวงศ์ พระครูวินัยธร ธนเดช ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก้วแจ่มฟ้า พระมหาสมพงษ์ กิตติคุณ เจ้าอาวาสวัดตาลล้อม และพระปลัดจำเนียร สมาชิกโต เจ้าอาวาสวัดเก่าโบราณ ผู้ให้ที่พักพิงและสนับสนุนในด้านการศึกษา ในจังหวัดชลบุรี พระจันท์ จิตตสวโร, พระมหาธิรเดช จิตตสุโก, นายวิชัย ธรรมเจริญ, อาจารย์พวง พุ่มพวง ทุกท่านที่สอนผู้วิจัยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีได้กล่าวชื่อนาม ณ ที่นี้ได้ทั้งหมด

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อม ถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณ แก่ บิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และญาติโยมพี่น้องทุกท่านที่ถวายปัจจัยสี ตลอดจนท่านผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือใน การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ จงเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติทุกท่าน เทอญ

พระมหาบุญฉัตร ตปสี (สิม)

๑๐ กันยายน ๒๕๕๘